

Rețeaua de sănătate mintală pentru romi

Cod de Etică în Muncă

Dezvoltat în cadrul livrabilului D3.2

Rețeaua de sănătate mintală pentru romi - Cod de etică în muncă

Proiect SASTIPE

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

symplexis

SASTIPEN

Disclaimer

*Acest Cod de Etică și Muncă a fost elaborat în cadrul **Livrabilului D3.2 al Proiectului SASTIPE**, co-finanțat de Comisia Europeană. Conținutul reflectă viziunea exclusivă a autorilor. Comisia nu este responsabilă pentru nicio utilizare care ar putea fi făcută a informațiilor cuprinse în prezentul document.*

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Cuprins

1. Introducere	5
Scopul Codului	5
Rolul mediatorilor sanitari romi și profesioniștilor în sănătate mintală în comunitățile rome	6
Recunoașterea diversității culturale și a istoriei romilor	7
2. Principii etice fundamentale	8
Integritate	8
Răspundere	8
Imparțialitate	9
Respect pentru demnitatea umană	9
Echitate și justiție	10
Aprecierea diferitelor culturi și a diversității	10
Confidențialitate și viață privată	11
Împuternicirea și participarea comunității	11
Transparență și obligația de sinceritate	12
Comunicare clară și eficientă	12
Acționarea în limitele competenței profesionale	13
Contestarea practicilor nesigure și neetice	13
3. Obligații față de beneficiarii romi	14
Respectarea drepturilor omului și a demnității umane	14
Participarea voluntară și consimțământul informat	14
Evitarea stigmatizării și discriminării	15
Respectarea practicilor culturale tradiționale	16
Adaptarea intervențiilor și comunicării	16
Promovarea implicării beneficiarilor serviciilor	17
Gestionarea relațiilor duale și a limitelor	17
Protejarea clienților vulnerabili	18
4. Obligații etice față de comunitatea romă	18
Constituirea de relații bazate pe încredere	18
Implicarea în programe de sănătate mintală adaptate cultural	19

Colaborarea cu reprezentanții comunității	19
Promovarea bunăstării și rezilienței comunității	20
Rolul activităților de advocacy	20
5. Obligații în domeniul biomedical față de sine și față de colegi	21
Învățarea pe tot parcursul vieții și autoevaluarea	21
Menținerea limitelor profesionale	22
Rolul supervizării și al sprijinului colegial	22
Burnout și suferința morală	23
Acționarea în limitele profesionale	23
Combaterea comportamentului neetic	23
6. Gestionarea, monitorizarea și revizuirea Codului	24
Implementare	24
Monitorizare și supraveghere etică	25
Modificări și revizuiți ale codului	25

1. Introducere

Scopul Codului

Acest Cod de Etică în Muncă servește drept ghid simplu și practic pentru mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale (MHP) care lucrează cu persoane de etnie romă. Obiectivul său general este de a asigura îngrijirea sănătății mintale a populației rome bazată pe dovezi, accesibilă, respectuoasă față de cultura romă și bazată pe echitate și drepturi. De asemenea, acesta demonstrează un angajament ferm de a trata fiecare persoană de etnie romă cu respect, demnitate și dreptate.

Codul sprijină practicienii în gestionarea situațiilor complexe și a dilemelor morale care pot apărea în activitatea profesională desfășurată în comunitățile rome, incluzând aspecte legate de echilibrul dintre așteptările culturale și cele clinice, obținerea unui consimțământ informat într-un mod atent și responsabil, precum și abordarea discriminării instituționale. Codul garantează că profesioniștii din domeniul sănătății mintale și mediatorii sanitari romi acționează într-un mod etic, responsabil și onorabil, în concordanță cu principiile de integritate profesională și respect reciproc, indiferent de contextul instituțional în care își desfășoară activitatea.

Pe lângă respectarea legii, acest Cod are ca scop consolidarea încrederii reciproce între profesioniști și populația romă. Mulți romi, ei înșiși sau strămoșii lor, au fost supuși timp de secole unui tratament discriminatoriu, nedreptății sau inegalității. Acest lucru a generat în rândul lor o neîncredere față de serviciile publice. În acest context, este necesar un efort conștient, constant și susținut de construire a încrederii, care să permită restabilirea relației dintre comunitate și instituțiile publice

Codul încurajează mediatorii sanitari romi și profesioniști în sănătate mintală să lucreze cu sensibilitate pentru a construi o comunitate mai puternică, menținând respectul pentru drepturile omului și luând în considerare modul în care traumele afectează oamenii. Este mai degrabă un manual viu decât un regulament, menit să ajute profesioniștii să continue

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

symplexis

SASTIPEN

să învețe, să-și pună la încercare propria muncă și să-și perfecționeze practica pe măsură ce cerințele sociale și culturale se schimbă.

Rolul mediatorilor sanitari romi și profesioniștilor în sănătate mintală în comunitățile rome

Mediatorii sanitari romi reprezintă, de asemenea, o categorie distinctă de profesioniști, având ca mandat principal furnizarea de educație pentru sănătate către populațiile țintă. Ei joacă un rol esențial în facilitarea accesului persoanelor de etnie romă la documente, asigurări de sănătate, servicii medicale și servicii sociale, sprijinind totodată Ministerul Sănătății în implementarea mai eficientă a unor proiecte și programe de prevenire în rândul comunităților rome și al mediatorilor sanitari. Mediatorii sanitari romi cunosc limba, credințele și obiceiurile locale ale comunităților pe care le deservește și pot oferi o contribuție valoroasă atât în timpul, cât și după consultația medicală, prin facilitarea comunicării și înțelegerii reciproce între pacient și personalul medical.

Profesioniștii din domeniul sănătății mintale sunt specialiști care oferă servicii având ca obiectiv îmbunătățirea sănătății mintale a persoanei sau tratarea tulburărilor psihice. Ei intervin prin identificarea și tratarea problemelor de sănătate mintală în rândul persoanelor de etnie romă, oferind evaluare, intervenție terapeutică și psihoeducație adaptate cultural.

Atât profesioniștii din domeniul sănătății mintale, cât și mediatorii sanitari romi construiesc împreună o sinergie între competența clinică și cea culturală. Prin colaborarea lor, pot fi depășite numeroase obstacole, diminuată stigmatizarea și încurajată solicitarea de ajutor, având ca scop final dezvoltarea unui sistem holistic de sprijin psihologic centrat pe nevoile individului. Reușita acestui demers depinde de respectul reciproc, de stabilirea unor acorduri clare privind rolurile fiecăruia și de luarea deciziilor în mod colectiv. Totodată, comunicarea constantă și munca în echipă eficientă contribuie la o îngrijire mai adecvată și mai bine coordonată a persoanelor rome.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Recunoașterea diversității culturale și a istoriei romilor

Populația Romă este departe de a fi omogenă. Ea este alcătuită din numeroase subgrupuri, care au o cultură, un dialect sau o limbă și tradiții proprii. Istoria poporului Rom include sclavie, impunere și discriminare instituțională. Această bogăție culturală și istorică este o sursă de putere, dar și un motiv pentru a descuraja presupunerile simpliste sau abordarea uniformă de tipul „soluție universală” a îngrijirii.

În mod deosebit, cultura Romă este strâns legată de circumstanțele socio-economice în care trăiesc mulți membri ai acestui grup. Secole de excludere și stigmatizare au dus la sărăcie extremă, lipsă de educație și expunere facilă la dezinformare pe teme de sănătate, inclusiv sănătate mintală. Aceste fapte au un efect negativ asupra accesului romilor la îngrijiri de sănătate mintală și asupra calității acestor îngrijiri.

Obiceiurile și tradițiile culturale ale romilor reflectă identitatea acestora și nu reprezintă motive de excludere. Comunitățile rome nu sunt lipsite de acces la servicii de sănătate mintală din cauza credințelor unor grupuri care asociază tulburările psihice cu forțe supranaturale sau cu ghinionul personal, ci din cauza lipsei unor politici publice care să abordeze probleme precum sărăcia, nivelul scăzut de alfabetizare în domeniul sănătății și neglijarea sistemică a acestor comunități.

Trauma intergenerațională rezultată din sclavie, asimilarea forțată și discriminarea, continuă să influențeze sănătatea mintală a persoanelor de etnie romă în prezent. Este esențial ca practicienii să recunoască acest fapt și să ofere sprijin care să le permită persoanelor rome să se vindece și să își recapete sentimentul de putere personală. O practică etică, întemeiată pe sensibilitate și reflecție culturală, implică o conștientizare permanentă a propriilor prejudecăți și a relațiilor de putere care pot interveni în procesul profesional. În acest sens, Codul obligă mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale să respecte și să valorizeze patrimoniul unic al comunităților rome, să le recunoască forța și să le protejeze dreptul la sănătate, demnitate și incluziune socială deplină.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

2. Principii etice fundamentale

Profesiuniștii care lucrează cu populația romă trebuie să aibă în vedere un cadru etic care constituie coloana vertebrală a îngrijirii sănătății mintale. Acest cadru constă în valori etice care trebuie aplicate în practica zilnică, modelând fiecare aspect al comportamentului și al luării deciziilor.

Integritate

Etica și integritatea reprezintă pietrele de temelie ale practicii profesionale.

Pentru mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale, acestea se reflectă prin respectul față de adevăr și prin refuzul de a face compromisuri în fața convingerilor superficiale sau a principiilor slabe. Etica înseamnă onestitate, chiar și în cele mai dificile situații. De exemplu, atunci când trebuie explicate clienților limitele serviciilor de sănătate mintală disponibile sau posibilele efecte secundare ale unui tratament.

Onestitatea presupune de asemenea, recunoașterea limitelor propriei competențe și respectarea angajamentelor asumate. Acest aspect este cu atât mai important în contextul neîncrederii pe care multe comunități rome o resimt față de instituțiile publice.

Exemplu:

Dacă o familie de etnie romă solicită o „vindecare miraculoasă” pentru criza de sănătate mintală a copilului, mediatorul sanitar rom și profesionistul din domeniul sănătății mintale trebuie să răspundă cu empatie, dar și cu sinceritate, explicând care sunt posibilitățile reale de sprijin și tipurile de ajutor disponibile.

Răspundere

Răspunderea înseamnă disponibilitatea de a-și asuma întreaga responsabilitate personală pentru rezultatul deciziilor profesionale luate. RHM și MHP trebuie să fie siguri și

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

să-și documenteze bine munca, să urmărească cazurile și să exercite o anumită supraveghere sau control în cazul în care ceva rămâne nerezolvat.

Răspunderea este un concept atât colectiv, cât și individual. În cadrul Rețelei de Sănătate Mintală pentru Romi, mecanismele de responsabilitate comună (adică ședințele de echipă și analizele colective ale cazurilor) contribuie la dezvoltarea încrederii, a calității și a asumării comune a rezultatelor în materie de sănătate mintală.

Exemplu:

Dacă cazurile trimise nu mai pot fi urmărite, mediatorul sanitar trebuie să documenteze măsurile luate și să discute cu profesionistul din domeniul sănătății mintale motivul pentru care persoana respectivă nu mai participă și dacă există obstacole legate de sistem (acces, discriminare, reticența familiei).

Imparțialitate

De secole, Romii sunt ținta stereotipurilor și a practicilor discriminatorii. Mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mintale trebuie să evite discriminarea cu orice preț. Imparțialitatea înseamnă furnizarea de informații și prestarea de servicii care sunt cu adevărat neutre, obiective și echitabile pentru toată lumea.

Profesioniștii trebuie să fie, de asemenea, atenți la prejudecățile inconștiente, cum ar fi convingerea că clienții romi vor fi mai puțin cooperanți sau mai predispuși la anumite condiții. Eforturile active, conștiente și fără prejudecăți trebuie să fie continue.

Respect pentru demnitatea umană

Respectul pentru demnitatea umană reprezintă un principiu fundamental al oricărui cadru etic (Declarația de la Geneva a Asociației Medicale Mondiale).

El presupune ca mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale să recunoască umanitatea și autonomia fiecărei persoane.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Exemplu:

Un lider sau un membru vârstnic al unei comunități rome poate avea o înțelegere diferită a tulburărilor psihice față de cea acceptată în psihiatria convențională. Profesioniștii au datoria de a asculta cu respect aceste perspective și, atâta timp cât nu există riscuri pentru persoană, să le integreze într-un plan comun de îngrijire

Echitate și justiție

Inechitățile în domeniul sănătății sunt frecvente în rândul populației rome.

Rolul profesioniștilor este de a acționa activ împotriva acestor situații, susținând o distribuire echitabilă a resurselor și a serviciilor.

Aceasta poate include:

- combaterea politicilor care exclud familiile rome de la locuințe sau de la beneficii sociale;
- colaborarea cu autoritățile locale pentru a asigura accesul comunităților rome la servicii de sănătate mintală fără discriminare;
- încurajarea participării persoanelor de etnie romă la procesele de luare a deciziilor privind serviciile care le privesc.

Echitatea presupune, de asemenea, proporționalitate; recunoașterea faptului că oamenii pornesc de la puncte diferite și au nevoi diferite, iar sprijinul trebuie adaptat în consecință.

Aprecierea diferitelor culturi și a diversității

Comunitățile rome au o varietate de credințe, limbi, obiceiuri și practici de sănătate. Instituțiile ar trebui, prin urmare, să își adapteze intervențiile la aceste realități și să nu se aștepte ca beneficiarii romi să se încadreze în sisteme „standard”.

Acest lucru include înțelegerea rolului normelor culturale și a modului în care acestea funcționează pentru oameni (de exemplu, poziția vindecătorilor tradiționali).

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Exemplu:

Dacă o familie de etnie romă dorește să implice un vindecător tradițional alături de tratamentul oferit de profesionistul din domeniul sănătății mintale, specialiștii ar trebui să analizeze cum pot integra acest demers într-un mod strategic, care să respecte modul în care familia înțelege lumea, fără a compromite siguranța, starea de bine sau eficiența tratamentului.

Confidențialitate și viață privată

Încrederea nu poate exista fără o siguranță solidă în confidențialitate.

Persoanele de etnie romă pot fi îngrijorate că divulgarea informațiilor legate de sănătatea lor mintală ar putea duce la bârfe sau stigmatizare. Mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au responsabilitatea de a trata cu maximă prudență confidențialitatea datelor personale, în conformitate cu Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR), legislația națională aferentă și așteptările comunității.

Această obligație este deosebit de importantă în comunitățile rome mai mici, unde zvonurile se pot răspândi rapid.

Exemplu:

Atunci când un mediator sprijină o persoană de etnie romă să completeze un formular de evaluare a sănătății mintale, acesta trebuie să se asigure că documentul este depozitat într-un loc sigur și să informeze clar persoana despre modul în care informațiile vor fi/nu vor fi utilizate sau partajate.

Împuternicirea și participarea comunității

Practicile etice nu se limitează la respectarea indivizilor, ci trebuie să împuternicească întreaga comunitate Romă. Mediatorii sanitari romi și Profesioniștii din domeniul sănătății

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

mentale sunt intermediari importanți pentru stimularea implicării active a romilor în dezvoltarea, evaluarea și adaptarea strategiilor de sănătate mintală.

Participarea este esențială, deoarece stimulează asumarea responsabilității și legitimitatea, astfel încât comunitățile să își poată defini propriile priorități și să pună sub semnul întrebării nedreptățile sistemice.

Exemplu:

Înființarea unui comitet consultativ condus de romi pentru a crea împreună campanii de sănătate mintală.

Transparență și obligația de sinceritate

Chiar și cu cele mai bune intenții, pot apărea greșeli. Codul de Etică impune ca mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mentale să respecte beneficiarii serviciilor. Cu toate acestea, atunci când lucrurile nu merg bine, aceștia trebuie să comunice în mod deschis și sincer, informând atât beneficiarii serviciilor, cât și colegii despre ceea ce s-a întâmplat și asumându-și responsabilitatea.

Transparența și sinceritatea sunt valori fundamentale care promovează integritatea profesională.

Exemplu:

În cazurile în care o trimitere este amânată și acest lucru cauzează daune unui beneficiar de servicii de etnie romă, profesioniștii trebuie să dea explicații cu privire la această situație, să-și ceară scuze dacă este necesar și să elaboreze strategii care să minimizeze riscurile în viitor.

Comunicare clară și eficientă

Comunicarea clară este esențială pentru colaborare. Ea transcende simpla utilizare a limbajului și include abilități de ascultare activă, comunicare non-verbală și adaptare culturală.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

O astfel de comunicare trebuie să fie lipsită de terminologie profesională, să utilizeze un limbaj clar și ușor de înțeles, personalizat în funcție de nivelul de înțelegere al fiecărui beneficiar al serviciului și al familiei sale. Deschiderea și receptivitatea sunt esențiale.

Acționarea în limitele competenței profesionale

Nimeni nu deține toate cunoștințele. Este esențial ca persoanele care activează în acest domeniu să își dezvolte continuu competențele, pentru a-și îndeplini eficient rolurile și pentru a asigura beneficiarilor un standard ridicat al îngrijirii.

Profesioniștii trebuie să își cunoască propriile limite și să solicite sprijin atunci când este necesar. Cooperarea și schimbul de cunoștințe între colegi sunt importante. Acest lucru poate include trimiterea către alți specialiști sau gestionarea în comun a unui caz.

Exemplu:

Elaborarea unui plan de intervenție pentru o persoană de etnie romă cu dificultăți psihologice severe presupune o colaborare strânsă între un psiholog clinician și un mediator sanitar rom, pentru a integra în procesul terapeutic elementele culturale relevante alături de intervenția de specialitate.

Contestarea practicilor nesigure și neetice

Mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au, de asemenea, responsabilitatea de a se opune practicilor instituționalizate care pot pune în pericol persoanele de etnie romă — cum ar fi neglijența, discriminarea, utilizarea constrângerii sau furnizarea de servicii care nu țin cont de interacțiunea complexă dintre factorii culturali și cei socio-economici.

Această responsabilitate necesită curaj, dar și o bună cunoaștere a mecanismelor de raportare și protecție existente.

Exemplu:

Dacă un profesionist din domeniul sănătății mintale observă un coleg care ironizează

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

sau minimalizează convingerile culturale ale unui client rom, el sau ea are obligația de a interveni sau de a raporta comportamentul respectiv prin canalele corespunzătoare.

3. Obligații față de beneficiarii romi

Mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au o responsabilitate comună și profundă în ceea ce privește îngrijirea profesională a clienților și pacienților romi. Aceasta se bazează pe conceptele fundamentale ale drepturilor omului, dar trebuie puse în practică prin măsuri concrete.

Respectarea drepturilor omului și a demnității umane

Fiecare client rom trebuie tratat necondiționat cu respect, compasiune și empatie. Acest lucru este deosebit de important având în vedere contextul istoric al marginalizării și rasismului sistemic la care sunt supuși mulți romi.

Mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mintale trebuie să evite în mod activ atitudinea de superioritate, infantilizarea și stereotipizarea beneficiarilor romi ai serviciilor. Ei trebuie să îi împuternicească pe clienții romi ca experți în propriile lor vieți și să le accepte opiniile chiar și atunci când acestea nu corespund perspectivelor clinice standard.

Exemplu:

Deoarece „deochiul” făcea parte integrantă din modul în care un bărbat de etnie romă înțelegea reacțiile și simptomele legate de traumă, era necesar ca dialogul despre acestea să se dezvolte prin îmbinarea explicațiilor culturale, specifice mediului său, cu cele biologice, nu prin înlocuirea unora cu altele.

Participarea voluntară și consimțământul informat

Implicarea etică în sănătatea mintală a populațiilor rome necesită un angajament autentic și voluntar. Consimțământul nu este un gest ritualic ci este o conversație continuă, informată și, mai presus de toate, reprezintă un drept fundamental al pacienților.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mintale trebuie:

- să descrie intervențiile într-un limbaj simplu;
- să verifice dacă au fost înțelese;
- să clarifice faptul că beneficiarii pot pleca în orice moment;
- să se abțină de la orice formă de constrângere sau influență nejustificată;

Consimțământul trebuie revizuit periodic, în special în cazul relațiilor de îngrijire pe termen lung.

Exemplu:

O femeie de etnie romă care consimte să solicite consiliere psihologică trebuie să fie informată în fiecare etapă că se poate opri, că poate modifica sau încheia ședințele în orice moment, fără repercusiuni.

Evitarea stigmatizării și discriminării

Romii se confruntă adesea cu stigmatizarea profundă, nu numai ca minoritate etnică, ci și ca persoane cu nevoi în materie de sănătate mintală. Mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au responsabilitatea etică de a:

- combate etichetele negative („nebun”, „periculos”);
- descuraja în mod activ utilizarea unui limbaj sau a unor discursuri care atribuie tulburărilor mintale modelele culturale sau sociale ale Romilor;
- să îi învețe pe ceilalți membri ai comunității că sănătatea mintală este o problemă medicală, socială și psihologică, și nu o slăbiciune morală.

Exemplu:

Dacă un adolescent rom ezită să accepte ajutorul din cauza zvonurilor despre „nebunie”, mediatorul sanitar și profesionistul în sănătate mintală vor trebui să fie proactivi, informând familia că depresia nu este problemă și că acceptarea sprijinului este normală.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Respectarea practicilor culturale tradiționale

Comunitățile de romi pot apela, de asemenea, la vindecători tradiționali, tratamente pe bază de plante sau mecanisme familiale. Din punct de vedere etic, este indicat să se respecte aceste practici, cu excepția cazurilor în care există un conflict evident în ceea ce privește siguranța sau încălcarea drepturilor omului.

Atunci când este cazul, profesioniștii ar trebui să colaboreze cu vindecătorii tradiționali sau, cel puțin, să îi recunoască în schema clientului.

Exemplu:

Dacă un client rom ia un remediu tradițional pentru anxietate, profesionistul în sănătate mintală poate întreba clientul cum funcționează acesta pentru el și dacă îi pare acceptabil să îl utilizeze în combinație cu terapia.

Atenție:

În cazul în care practicile sunt dăunătoare (cum ar fi produsele pe bază de plante periculoase), profesioniștii sunt obligați să le întrerupă.

Adaptarea intervențiilor și comunicării

Limba, alfabetizarea și codurile culturale diferă foarte mult între romi. În ceea ce privește bunele practici, această abordare etică necesită și adaptarea materialelor, a limbajului și a abordării.

- Utilizați mijloace vizuale;
- Simplificați limbajul scris;
- Verificați în mod regulat dacă ați fost înțeles;
- Recunoașteți mesajele nescrise (cum ar fi limbajul, gesturile, contactul vizual)

Exemplu:

Dacă pacientul este de etnie romă și nu știe să citească, personalul medical ar trebui să prefere explicațiile verbale sau chiar diagramele în locul broșurilor clasice scrise.

Protejarea clienților vulnerabili

Unii clienți romi pot fi extrem de vulnerabili; cum ar fi cei cu tulburări grave de sănătate mintală sau cu antecedente de relații abuzive. Mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mintale trebuie să dispună de mecanisme de siguranță pentru a proteja acești clienți.

- identificarea semnelor de alarmă ale abuzului;
- raportarea aspectelor îngrijorătoare prin canalele adecvate;
- echilibrarea confidențialității cu nevoile de siguranță.

4. Obligații etice față de comunitatea romă

Mediatorii sanitari și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au o datorie etică față de întreaga comunitate romă, nu doar față de fiecare beneficiar individual al serviciilor. Una dintre responsabilitățile profesionistului este de a facilita bunăstarea comunității, reziliența și coeziunea socială și de a demonstra eforturi pentru eradicarea stigmatizării, discriminării și excluziunii sistemice a romilor.

Constituirea de relații bazate pe încredere

Dezvoltarea încrederii și menținerea unor relații etice cu comunitățile rome este fundamentală pentru o practică adecvată. Acest lucru implică:

- vizibilitatea și consecvența eforturilor depuse;
- respectarea promisiunilor și angajamentelor;
- demonstrarea respectului față de simbolurile culturale, tradițiile și practicile sociale;
- echilibru, sinceritate și franchețe în intenții.

Exemplu:

Un furnizor de servicii de sănătate mintală care participă în mod regulat la evenimentele și festivitățile comunității poate fi perceput ca un aliat și nu ca o autoritate externă dominantă.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Implicarea în programe de sănătate mintală adaptate cultural

Dezvoltarea intervențiilor în domeniul sănătății mintale cu membrii comunității Rome este necesară pentru a asigura relevanța, acceptabilitatea culturală și eficacitatea. Relevanța culturală înseamnă că serviciile:

- adaptează credințele populare locale și practicile de vindecare ca fiind neinvazive, în sensul că nu provoacă daune;
- sunt alinate la practicile zilnice, valorile și structura familială a comunităților rome;
- se abțin de la transplantarea modelelor de îngrijire din alte părți fără adaptarea la contextul local.

Exemplu:

Sesiunile de psihoeducație pot fi organizate în spații comunitare familiare, într-un format de grup pentru familie și pacienți, mai degrabă decât în cadrul unei terapii individuale.

Colaborarea cu reprezentanții comunității

Principalii actori cheie din comunitatea romă, precum vârstnicii respectați, capii de familie, organizațiile non-guvernamentale rome și organismele de mediere, trebuie implicate în mod eficient. Acest tip de parteneriate contribuie la crearea unui sentiment de apartenență a comunității la programele de sănătate mintală și la sprijinirea responsabilității reciproce.

Profesioniștii ar trebui:

- să invite reprezentanții comunității la masa de planificare și evaluare a programului;
- să elaboreze împreună materiale adaptate din punct de vedere cultural;
- să participe la comitetele locale rome sau la grupurile consultative.

Exemplu:

Formarea unui comitet director cu mediatorii sanitari, profesioniștii din domeniul sănătății mintale și liderii comunității rome ar permite furnizarea de servicii adecvate din punct de vedere cultural și sustenabilitatea programului.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Promovarea bunăstării și rezilienței comunității

Pe lângă nevoile individuale, trebuie satisfăcute și nevoile comunității Rome. Mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale au responsabilitatea morală de a apăra sănătatea comunității. Aceasta include:

- Crearea de conștientizare în comunitate și schimbul de informații privind sănătatea mintală
- Crearea și consolidarea rețelelor de sprijin între egali
- Dezvoltarea mecanismelor de coping pentru gestionarea problemelor din cadrul comunității rome
- Promovarea solidarității și coeziunii sociale

Exemplu:

Un mediator sanitar rom ar putea sprijini grupurile de sprijin conduse de egali, în cadrul cărora romii împărtășesc experiențe de gestionare a stresului sau a traumelor; o activitate care consolidează răspunsurile pozitive individuale și colective în materie de sănătate.

Rolul activităților de advocacy

Activitățile mediatorilor sanitari romi și ale profesioniștilor din domeniul sănătății mintale ar trebui să se bazeze pe principii, inclusiv pe promovarea drepturilor. Pe lângă promovarea sănătății mintale, autonomia, respectarea drepturilor omului, egalitatea, precum și împuternicirea și implicarea romilor în elaborarea politicilor în domeniul sănătății mintale sunt esențiale. În plus, mediatorii sanitari romi și profesioniștii din domeniul sănătății mintale ar trebui să fie conștienți și să fie atenți la potențialele bariere în calea accesului la serviciile de sănătate mintală, care trebuie documentate. De asemenea, aceștia ar trebui să asigure participarea romilor la procesul decizional public și să condamne orice formă de discriminare care apare în cadrul procedurilor instituționale.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Exemplu:

Profesioniștii din domeniul sănătății mintale pot sprijini un ONG pentru romi pentru a promova servicii adaptate din punct de vedere cultural în cadrul reuniunilor regionale sau naționale de planificare în domeniul sănătății.

5. Obligații în domeniul biomedical față de sine și față de colegi

Persoanele care lucrează în medii profesionale complexe din punct de vedere emoțional, cultural și intelectual trebuie să practice etica în relația cu ei înșiși și cu ceilalți.

Poziția etică a mediatorilor sanitari romi și a profesioniștilor din domeniul sănătății mintale trebuie să depășească relația lor cu persoanele și comunitățile rome. La fel de important este modul în care respectă și își asumă responsabilitatea față de munca colegilor lor, precum și accentul pe dezvoltarea profesională continuă și învățarea pe tot parcursul vieții.

Învățarea pe tot parcursul vieții și autoevaluarea

Dacă o practică este suficient de importantă pentru a fi aplicată de profesioniști, aceasta trebuie susținută prin educație și dorința de învățare continuă. Profesioniștii din domeniu sunt încurajați să își dezvolte competențele necesare pentru a răspunde noilor cerințe legate de specificul cultural al intervențiilor în sănătatea mintală. Aceste obiective pot fi atinse prin:

- Implicarea în oportunități de formare legate de sănătate mintală și specifice Romilor;
- Participarea la întâlniri de supervizare și reflecție în grup;
- Deschiderea față de feedback și capacitatea de a adapta practicile, în funcție de circumstanțe.

Exemplu:

Un profesionist din domeniul sănătății mintale cercetează tipurile de practici tradiționale de vindecare utilizate în comunitățile rome, pentru a înțelege mai bine de ce un client rom manifestă reticență față de recomandările de medicație ale medicului psihiatru.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Menținerea limitelor profesionale

Profesioniștii trebuie să comunice cu colegii, clienții și membrii comunității într-o manieră directă și respectuoasă. Profesioniștii care lucrează cu comunitățile rome trebuie, de asemenea, să:

- Se abțină de la relații duble care ar putea eroda limitele și a îi distrage de la rezultatele terapeutice.
- Fie profesioniști în toate aspectele colaborării (formale sau informale) și atunci când lucrează îndeaproape cu comunitățile rome.

Exemplu: Un terapeut nu își exprimă opiniile personale în cadrul ședințelor.

Rolul supervizării și al sprijinului colegial

Este esențial ca practicienii să beneficieze de sprijin prin supervizare, în special atunci când lucrează cu:

- Cazuri complexe, în care simptomele clinice se împletesc cu factori sociali care mențin dificultatea, sau în care particularitățile culturale ale persoanei sunt puternic prezente și pot intra în contradicție cu abordarea clinică recomandată;
- Situații care ridică dileme sau neclarități etice privind intervențiile propuse;
- Stres psihologic generat de volumul mare de muncă sau de natura solicitantă a activității.

Supervizarea poate fi un factor cheie pentru reducerea greșelilor și evitarea epuizării.

Exemplu:

Un profesionist primește sarcina de a colabora cu o tânără mamă de etnie romă care suferă de simptome de depresie, abuz fizic din partea soțului și dependență financiară de acesta.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Burnout și suferința morală

Depășirea burnout-ului și a suferinței morale este un aspect important pentru formarea liderilor.

Munca în domeniul sănătății mintale poate fi dificilă, în special în cazul comunităților marginalizate; mulți își pierd capacitatea de a empatiza, în timp ce alții pot deveni epuizați sau traumatizați indirect sau în alt mod. Practicienii au datoria de a:

- Identifica simptomele burnout-ului sau suferinței la ei înșiși și la ceilalți.
- Obțină ajutor profesional, să se odihnească, să ia pauze atunci când este necesar.
- Încurajeze îngrijirea de sine și siguranța psihologică în echipe.

WHO Quality Rights & EFPA subliniază importanța bunăstării practicienilor pentru o activitate etică și durabilă.

Aționarea în limitele profesionale

Profesioniștii trebuie să-și cunoască rolurile, pregătirea și competențele. Acestea includ:

- A acționa ca legătură între indivizi și resursele adecvate (de exemplu, juridice, psihiatrice, sociale) atunci când nevoile acestora depășesc nivelul de experiență al profesionistului.
- A nu formula diagnostice, a nu recomanda tratamente sau a nu realiza intervenții care depășesc limitele domeniului propriu de practică.

Exemplu:

Un mediator sanitar rom recunoaște că o persoană suferă de depresie și colaborează cu un profesionist din domeniul sănătății mintale pentru a asigura direcționarea adecvată și sprijinul comun.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Combaterea comportamentului neetic

Este nevoie de curaj pentru a combate comportamentul abuziv și discriminator, în vederea asigurării unui climat etic respectuos. Profesioniștii ar trebui:

- Să contribuie la raportarea comportamentului necorespunzător, abuziv sau discriminatoriu prin intermediul canalelor interne sau specifice proiectului.
- Să intervină cu tact atunci când pot și când este sigur să o facă.
- Să protejeze clienții și comunitățile, chiar dacă acest lucru presupune să tragă un semnal de alarmă cu privire la colegi sau instituții.

Acest standard reflectă, de asemenea, pozițiile APA, HCPC și OMS conform cărora, atunci când se încalcă buna conduită, există o obligație directă de a acționa; tăcerea echivalează cu prejudiciul.

6. Gestionarea, monitorizarea și revizuirea Codului

Implementare

Codul de Etică în Muncă va fi integrat în mod proactiv în funcționarea Rețelelor de Sănătate Mintală pentru Romi înființate în țările partenere. În ceea ce privește contextul cultural, acest lucru poate fi realizat numai printr-o colaborare etică, transparentă și sensibilă din punct de vedere cultural între mediatorii sanitari romi, profesioniștii din domeniul sănătății mintale și alți profesioniști din domeniul sănătății și al comunității.

Implementarea va include:

- Diseminarea și familiarizarea:

Membrii Rețelei Naționale (mediatorii sanitari/furnizorii de servicii medicale, personalul Centrelor Comunitare pentru romi, angajații serviciilor publice de sănătate mintală) vor primi Codul în limba lor națională.

- Integrarea în programele de formare:

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Codul va fi inclus în materialele de formare pentru mediatorii sanitari romi, profesioniștii din domeniul sănătății mintale. Obiectivele educaționale vor fi dezvoltarea conceptelor de obligații etice, discutarea unui model de caz și instrumente pentru rezolvarea dilemelor etice.

- Consultarea ca resursă pentru practica de zi cu zi:

Profesioniștii pot fi încurajați să utilizeze Codul ca instrument de referință pentru reflecție și ghidare în activitatea curentă, în procesele de trimitere către alți specialiști, în relația directă cu beneficiarii, în colaborarea interprofesională și în situațiile care implică raportarea unor îngrijorări etice sau profesionale.

- Publicarea pe platforma online:

Codul va fi disponibil pe platforma digitală ca document de referință și va fi inclus în secțiunea de e-learning.

Monitorizare și supraveghere etică

În conformitate cu principiile transparenței și responsabilității, aplicarea Codului va implica atât mecanisme formale, cât și procese definite de comunitate pentru monitorizarea gradului de implementare a Codului:

- Puncte de contact etice (opțional):

Fiecare Rețea Națională ar putea acționa ca punct de contact pentru consiliere informală, îndrumare etică sau pentru a discuta inițial preocupările.

- Integrarea în reuniunile Rețelei:

Problemele sau întrebările de natură etică ar putea fi, de asemenea, adăugate pe ordinea de zi a reuniunilor de coordonare sau de reflecție ale rețelelor naționale.

Modificări și revizuri ale codului

Codul de Etică în Muncă este un document viu, care trebuie adaptat la noile provocări, la lecțiile învățate pe teren și la procesele juridice naționale sau internaționale.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.

Revizuirea se va efectua după cum urmează:

- Ciclul de revizuire participativă:

Întregul Cod va fi revizuit cel puțin o dată până la luna 36 a proiectului (sfârșitul proiectului) de către coordonatorul pachetului de lucru 3 (Agalia) în colaborare cu partenerii din Bulgaria și România. Acest proces va include:

- Primirea sugestiilor din partea mediatorilor sanitari romi și a profesioniștilor din domeniul sănătății mintale;
- Contribuții din partea membrilor afiliați și a părților interesate locale;
- Incorporarea de noi protocoale, modificări legislative și aspecte specifice din punct de vedere cultural

- Adaptări specifice fiecărei țări:

Fiecare poate sugera personalizări adecvate fiecărui mediu local, sistem de sănătate, regim juridic sau context cultural. Toate modificările trebuie să respecte liniile directoare etice de bază ale Codului colectiv.

- Sustenabilitatea după finalizarea proiectului:

Se sugerează ca fiecare Rețea Națională să păstreze și să mențină Codul și după finalizarea proiectului. Partenerilor li se recomandă să asigure diseminarea acestuia în rândul serviciilor de sprijin pentru romi și al serviciilor de sănătate mintală.

**Cofinanțat de
Uniunea Europeană**

Finanțat de Uniunea Europeană. Punctele de vedere și opiniile exprimate aparțin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opiniile Uniunii Europene sau ale HADEA. Nici Uniunea Europeană și nici HADEA nu pot fi considerate răspunzătoare pentru acestea.